

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล

(Individual Study)

เรื่อง หลักนิติธรรม

ภายใต้

สถานการณ์แบ่งขั้วทางความคิดของสังคม

จัดทำโดย นายพิศล พิรุณ

รหัส ๒๔๐๑๕๖

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม

หลักสูตรหลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑

วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่อง หลักนิติธรรม
ภายใต้
สถานการณ์แบ่งขั้วทางความคิดของสังคม

จัดทำโดย นายพิศล พิรุณ

รหัส ๒๔๐๑๕๖

หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ ๑ ปี ๒๕๕๖

วิทยาลัยรัฐธรรมนุญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนุญ

รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

Abstract

Judiciary is the main institution to implement "Rule of Law" which is in the form of written statute into practice. One of Judges' s ethic is to adjudicate all cases with impartiality and without prejudice in order to assure society that all people are equal under the law. For Thailand, after the 19 September 2006 military coup, political view of the people has been polarized and conspicuously. To some adverse issues, in case not having developed into court cases, judges are only human being who could have their own opinion. But whenever those conflicts become litigations which have to be dealt with the process of law, judges must not bring their own political view into the case, otherwise impartiality will be violated even before starting legal proceeding. The problem at the moment is whether or not judiciaries could distinguish when they must adhere to the rule of law or when they can opine like any other citizen.

บทคัดย่อ

องค์กรหลักที่มีภารกิจในการนำหลักนิติธรรมซึ่งเป็นแนวคิดนามธรรมให้ปรากฏต่อสายตาของสังคมอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุดคือองค์กรตุลาการ คุณธรรมสูงสุดประการหนึ่งของตุลาการหรือผู้พิพากษาคือ การตัดสินอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมายด้วยความเที่ยงธรรมโดยปราศจากอคติเพื่อให้สังคมรู้สึกได้ว่าทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน สังคมไทยนับแต่การปฏิวัติรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน คงปฏิเสธไม่ได้ว่าได้ก่อรูปการแบ่งแยกทางความคิดของบุคคลในสังคมต่อปัญหาบ้านเมืองเป็นสองขั้วอย่างชัดเจน ความขัดแย้งระหว่างสองขั้วทางความคิดดังกล่าว หากไม่รุนแรงถึงขั้นเป็นคดีให้ผู้พิพากษาต้องตัดสิน ผู้พิพากษาก็คือปุถุชนธรรมดาที่มีสิทธิคิดเห็นไปในทางใดทางหนึ่งได้ แต่ถ้าจะต้องทำหน้าที่เป็นตุลาการแล้วความคิดเห็นหรือความรู้สึกเป็นส่วนตัวต้องไม่นำมาปะปนกับการตัดสินคดีอย่างเด็ดขาด เพราะมิฉะนั้นความเป็นกลางก็จะถูกละเมิดตั้งแต่ยังไม่เริ่มพิจารณา ปัญหาที่ว่าปัจจุบันนี้ผู้ใช้อำนาจตุลาการสามารถแบ่งแยกได้หรือไม่ว่าขณะใดท่านกำลังใช้อำนาจตุลาการซึ่งต้องยึดมั่นในหลักนิติธรรมอย่างเคร่งครัด และเมื่อใดท่านอยู่ในฐานะประชาชนธรรมดาที่มีสิทธิจะคิดเห็นอย่างอิสระตามแนวความคิดของตนเองได้

หลักนิติธรรมภายใต้สถานการณ์แบ่งขั้วทางความคิดของสังคม

Rule of Law amid political Polarization

บทนำ

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติอย่างหนึ่งของสังคม ทฤษฎีที่ว่าด้วยการก่อกำเนิดรัฐ บางทฤษฎียังยกให้ความขัดแย้งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดรัฐขึ้น ตัวอย่างนักคิดที่สนับสนุนแนวความคิดว่ารัฐเกิดจากความขัดแย้งก็คือ รูสโซ (Rousseau) และล็อก (Locke) โดยทั้งสองท่านมองว่าพันธะสัญญาที่เกิดขึ้นในประชาคมเป็นหนทางที่เข้ามาแก้ไขความขัดแย้งซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนแปลงของรัฐ การที่ประชาชนส่วนใหญ่ในประชาคมเข้ามาทำสัญญาประชาคมก็เพราะต้องการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่างปัจเจกชนด้วยตนเองโดยใช้สัญญาหรือพันธะสัญญาดังกล่าวเป็นตัวควบคุมมิให้เกิดความขัดแย้งในรัฐ¹ ดังนั้นการแบ่งขั้วทางความคิดในทางการเมืองของสังคมไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบันจึงไม่ใช่เรื่องประหลาดหรือเป็นสิ่งแปลกใหม่แต่อย่างใด

คุณสมบัติของหลักนิติธรรม

แปลความง่าย ๆ ว่า หลักนิติธรรมคือหลักแห่งความเป็นธรรมภายใต้กฎหมาย กฎหมายบัญญัติไว้อย่างไร ต้องเป็นไปตามนั้น ทุกคนมีหน้าที่เคารพกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมาย หากกำหนดโทษไว้ ผู้นั้นต้องได้รับโทษตามกฎหมาย ถ้าจะมีเหตุยกเว้นโทษ เหตุนั้นต้องเป็นเหตุที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น เหตุป้องกันตัวตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 หรือเหตุให้ได้รับโทษน้อยลง เช่น เหตุบันดาลโทสะหรือเหตุกระทำผิดขณะวิกลจริต โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้กระทำผิดนั้นจะยากดีมีจน หรือมีฐานะทางสังคมสูงเพียงใด เพราะกฎหมายไม่ว่าจะเป็น กฎหมายอาญา หรือกฎหมายแพ่ง จะบัญญัติผู้กระทำผิดว่า “ผู้ใด” ดังนั้นจึงไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมายไปได้ เมื่อทุกคนอยู่ภายใต้กฎหมาย สังคมนั้นก็ได้ชื่อว่า อุดมไปด้วยหลักนิติธรรม

¹ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักพื้นฐานกฎหมายมหาชนว่าด้วยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย, หน้า 26

ความเป็นธรรมภายใต้กฎหมาย นอกจากจะใช้กฎหมายบังคับแก่คนในสังคมโดยไม่เลือกชั้นวรรณะแล้วยังต้องใช้กฎหมายเหมือนกันโดยไม่เลือกสถานการณ์อื่น เช่นสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดภาคใต้ ก็ต้องใช้กฎหมายอาญาบังคับแก่การกระทำผิดทุกกรณี ตราบใดที่ยังไม่มีกฎหมายพิเศษออกมาใช้บังคับ จะไปคิดเองเห็นเองว่าการจับหรือการควบคุมผู้กระทำความผิดอันเนื่องมาจากความไม่สงบในสามจังหวัดภาคใต้สามารถทำได้เกินกว่าที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดไว้ไม่ได้

หากเป็นเรื่องที่ต้องใช้ดุลพินิจ เช่น ให้ผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจว่าจะรอกการลงโทษหรือไม่ก็ต้องพิจารณาให้ไปตามตัวบทกฎหมายว่ามีเหตุหรือพฤติการณ์ที่จะรอกการลงโทษได้หรือไม่ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 ว่าให้ศาลพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพและสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น สภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานี ถ้ามีเหตุเช่นว่านั้นและเข้าหลักเกณฑ์ที่ศาลจะลงโทษจำคุกไม่เกินสามปี กับได้ความว่าผู้นั้นไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน ก็อยู่ในเงื่อนไขที่ศาลจะรอกการลงโทษจำคุกให้ได้

จากหลักในเรื่องรอกการลงโทษดังกล่าวจะเห็นได้ว่า แม้แต่การใช้ดุลพินิจซึ่งออกจะดูเป็นเรื่องความเห็นว่าจะควรหรือไม่ควร กฎหมายยังวางกรอบให้ผู้พิพากษาถือปฏิบัติเลยว่าต้องมีพฤติการณ์หรือข้อเท็จจริงอย่างใดบ้างถึงจะรอกการลงโทษให้ได้ หากไม่มีเหตุตามกฎหมายก็จะพิจารณารอกการลงโทษตามอำเภอใจของผู้พิพากษาไม่ได้ ในทางกลับกัน ถ้ามีเหตุตามกฎหมาย แม้กฎหมายไม่ได้บังคับว่าต้องรอกการลงโทษให้ทุกกรณีไป แต่ผู้พิพากษาก็ควรพิจารณาว่ามีเหตุสมควรที่จะรอกการลงโทษให้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 หรือไม่ ถ้ามี ก็ควรใช้ดุลพินิจรอกการลงโทษให้ ยิ่งข้อเท็จจริงใกล้เคียงกันเคยให้รอกการลงโทษมาแล้ว ก็ควรพิจารณารอกการลงโทษให้แก่ผู้กระทำความผิดที่กำลังพิจารณาด้วย เพราะผู้กระทำความผิดเหมือนกัน ควรได้รับโทษเช่นเดียวกัน

เมื่อทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้กฎหมาย การลงโทษหรือการใช้ดุลพินิจว่าจะรอกการลงโทษหรือไม่เป็นไปตามกฎหมายเดียวกัน ทุกคนก็จะรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน เสียงครหาว่าใช้กฎหมายแบบสองมาตรฐาน (Double Standard) ก็จะไม่เกิดขึ้น

ในเชิงของกฎหมายแพ่งซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับข้อพิพาทระหว่างเอกชนต่อเอกชนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตาม

กฎหมายไว้อย่างชัดเจน หากมีกรณีที่จะต้องตีความเพราะกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้โดยชัดเจนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 ก็วางหลักเกณฑ์ในการตีความไว้ว่าให้ตีความตามตัวอักษรก่อน หากตีความตามตัวอักษรแล้วยังได้ความไม่ชัด ก็ให้พิจารณาเจตนารมณ์ของกฎหมายเมื่อเจตนารมณ์ของกฎหมายแล้วยังหากกฎหมายมาปรับกับคดีไม่ได้ก็ต้องวินิจฉัยตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นนั้น ๆ ว่าเรามีธรรมเนียมปฏิบัติกันอย่างไร ถ้าจารีตประเพณีหาไม่ได้ ให้พิจารณาโดยเทียบเคียงจากบทกฎหมายที่ใกล้เคียงที่สุด ถ้ากฎหมายที่ใกล้เคียงที่สุดยังไม่มีอีกก็ต้องใช้หลักกฎหมายทั่วไป เช่น “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลทุกคนกระทำการโดยสุจริต”² หรือ “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยยังไม่มีความผิดจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด”³ มาช่วยในการตีความ

ดังนั้นการตีความกฎหมายแม้จะเป็นการตีความตามกฎหมายอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกฎหมายแพ่งผู้ตีความก็ควรจะยึดหลักในการตีความตามกฎหมายแพ่งดังกล่าว เพราะเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจน จะอาศัยหลักอย่างอื่นไม่ได้ ถ้าไปเอาหลักอื่นที่ไม่ใช่หลักกฎหมายตามมาตรา 4 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้ในการตีความแล้ว จะต้องถูกโต้แย้งทันทีว่าไม่เป็นการตีความตามกฎหมายหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นการตีความตามอำเภอใจนั่นเอง

การประสาทหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรมเป็นนามธรรมคล้ายกฎหมายธรรมชาติที่ทุกคนรู้สึกได้ว่าตนควรได้รับความเป็นธรรมภายใต้กฎหมายเช่นเดียวกับผู้อื่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่กำหนดโครงสร้างของประเทศ ได้บัญญัติรับรองหลักนิติธรรมไว้ใน มาตรา 3 วรรคสอง ว่า การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ ต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” แต่หลักเช่นว่านั้นใครจะเป็นคนนำมาใช้เพื่อให้ปรากฏแก่สายตาประชาชนมากที่สุด จริงอยู่ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 วรรคสอง บัญญัติให้องค์กรต่าง ๆ 5 ประเภท เป็นผู้ปฏิบัติหรือผู้ใช้ คือรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐ แต่เมื่อศาลหรือผู้พิพากษาเป็นอาชีพที่ใช้กฎหมายเพื่อระงับข้อพิพาทด้วยความ

² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 6

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 39 วรรคสอง

ยุติธรรมให้แก่ประชาชน ดังนั้น ศาลจึงน่าจะเป็นผู้ที่สังคมคาดหวังว่ามีหน้าที่ที่จะต้องนำหลักนิติธรรมมาใช้ให้ปรากฏแก่ประชาชนมากที่สุดอาชีพหนึ่ง

ความรู้สึกลึกของประชาชนต่อหลักนิติธรรมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ก่อน พ.ศ. 2540 ประเทศไทยมีระบบศาลเพียงสองศาล คือ ศาลยุติธรรม และศาลทหาร การพิเคราะห์ข้อพิพาทมีขีดจำกัดอยู่เฉพาะผลประโยชน์ของกลุ่มความที่เกี่ยวข้อในคดี ไม่ขยายวงกว้างไปสู่ประชาชนที่ไม่รู้เห็นเกี่ยวข้อในคดีด้วย แต่นับแต่วันที่ 17 พฤศจิกายน 2543⁴ และวันที่ 9 มีนาคม 2544⁵ ประเทศไทยเปิดทำการศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองอย่างเป็นทางการตามลำดับ เป็นต้นมา การพิเคราะห์หรือผลคำวินิจฉัยของศาลทั้งสองซึ่งต้องพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทในเชิงกฎหมายมหาชนก็เริ่มกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนในวงกว้างมากขึ้น คดีระหว่างรัฐกับเอกชนซึ่งต้องพิจารณาที่ศาลปกครอง ความรู้สึกพอใจหรือสูญเสียต่อผลของคำพิพากษาอาจจะไม่รุนแรงมากนัก หากประชาชนเป็นฝ่ายแพ้คดีโดยรัฐเป็นฝ่ายชนะ แม้ประชาชนจะรู้สึกสูญเสียบ้าง แต่ความรู้สึกนั้นจะไม่ฝังรากลึกและยาวนาน เพราะอย่างไรเสียตนก็ยังสังกัดอยู่ในรัฐ เป็นสมาชิกของรัฐอยู่ ความรู้สึกสูญเสียจะเกิดขึ้นในช่วงแรกแต่เมื่อเวลาผ่านไปก็จะปรับตัวยอมรับได้ แต่ถ้าคู่กรณีเป็นมหาชนต่อมหาชนด้วยกัน ความรู้สึกพอใจหรือสูญเสียในผลแห่งคดีย่อมเกิดขึ้นสูงมาก ฝ่ายชนะคดีจะรู้สึกพอใจและรู้สึกว่าได้รับความเป็นธรรม แต่ฝ่ายแพ้คดีจะรู้สึกสูญเสียและเกิดข้อสงสัยว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมทันที ยิ่งเป็นคดีข้อพิพาทที่มีนักการเมืองหรือพรรคการเมืองมาเกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในอำนาจศาลรัฐธรรมนูญด้วยแล้ว ความรู้สึกต่อผลแพ้ชนะคดีของประชาชนจะยิ่งสูงขึ้นเป็นทวีคูณ และเมื่อความรู้สึกสูญเสียเกิดขึ้นบ่อยครั้งความสงสัยในหลักยุติธรรมก็จะเพิ่มมากขึ้น ในที่สุดสังคมนกลายเป็นความชิงชัง ความเคียดแค้นที่มีต่ออีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อความเคียดแค้นชิงชังก่อตัวมากขึ้นอย่างกว้างขวางเป็นเวลานาน สังคมก็จะแบ่งขั้วทางความคิดไปโดยปริยาย โดยฝ่ายหนึ่งมีความคิดที่แตกต่างจากอีกฝ่ายหนึ่งจนไม่สามารถหาจุดร่วมกันได้เลย ในช่วงเวลาแรก ๆ คนที่ไม่สนใจหรือสนใจน้อย อาจจะวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่นานวันเข้าข้อขัดแย้งของสองฝ่ายก็ยังไม่ได้อยุติ กลับเกิดขึ้นให้รับรู้ซ้ำแล้วซ้ำอีก ในที่สุดคนที่ยืนอยู่ตรงกลางก็เริ่มน้อยลง น้อยลง ไม่สมัครใจก้าวไปอยู่ด้านใดด้านหนึ่งก็ถูกผลักไสให้ไปอยู่อีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่มีทีท่าจะยืนตรงกลาง ดังสังคมไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

⁴ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ : ศาลรัฐธรรมนูญไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต

⁵ อัคราทร จุฬารัตน : กว่าจะมาเป็น...ศาลปกครอง

อย่างที่กล่าวในตอนต้นว่าฝ่ายที่แพ้คดียอมรู้สึกสูญเสียและรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรม ผู้ตัดสินคดีได้ตัดสินความโดยไม่ใช้หลักนิติธรรม หลักนิติธรรมตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญจึงถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก และเนื่องจากผู้มีหน้าที่นำหลักนิติธรรมมาใช้ให้ปรากฏ ที่สำคัญคือผู้พิพากษา จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ผู้พิพากษาจะต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์ตามหลักนิติธรรมไปด้วย ผู้พิพากษาจึงกลายเป็นผู้ร้ายในสังคมท่ามกลางการแบ่งขั้วทางความคิดไปอย่างช่วยไม่ได้ มีสมญานามว่าเป็น “ตุลาการภีฆณ์” ซึ่งเป็นคำที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นใหม่ แต่ปัจจุบันไม่แน่ใจว่ามีความหมายไปในทางบวกหรือลบ

สถานการณ์ของหลักนิติธรรมในปัจจุบัน

เมื่อสังคมมีการแบ่งขั้วทางความคิด ถ้าการแบ่งขั้วดังกล่าวมีรากฐานมาจากการเมืองและความขัดแย้งรุนแรงที่วุ่นรุนแรงถึงขั้นเป็นคดีความฟ้องร้องกัน หลักนิติธรรมก็จะถูกกล่าวขานถึงมากที่สุด เพราะดังที่กล่าวมาแล้ว ฝ่ายแพ้คดีต้องรู้สึกว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม ผู้พิพากษาพิจารณาและตัดสินคดีโดยไม่ใช้หลักนิติธรรม เสี่ยงวิพากษ์วิจารณ์ว่าผู้พิพากษาไม่วางตัวเป็นกลาง ใช้กฎหมายสองมาตรฐาน บังคับใช้กฎหมายแก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่ไม่ใช้กับคนอีกกลุ่มหนึ่งทั้ง ๆ ที่ทั้งสองฝ่ายมีการกระทำความผิดคล้าย ๆ กัน จึงมีให้ได้ยืนอยู่เสมอ

จริงอยู่คนแพ้คดีย่อมต้องคิดว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม คนชนะเท่านั้นที่จะรู้สึกพอใจและมองว่าตัวเองได้รับความเป็นธรรม ปัญหาจึงมีว่าแล้วความจริงผู้พิพากษาได้ตัดสินคดีอย่างเป็นธรรมหรือไม่ ถ้าไม่ตอบว่าพระเจ้าหรือคนกลางเท่านั้นที่จะตอบได้ ตัวผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีนั้นก็ต้องตอบได้ว่าตนได้พิจารณาพิพากษาคดีไปตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติไว้หรือไม่ ถ้าพิจารณาคดีไปตามตัวบทกฎหมายโดยปราศจากอคติ ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แม้ฝ่ายแพ้คดีจะตำหนิว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม แต่ตัวผู้พิพากษาเองก็ต้องรู้ตัวเองดีว่าตนได้พิจารณาพิพากษาไปอย่างเที่ยงธรรมหรือไม่

สำหรับการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมซึ่งส่วนใหญ่ไม่เกี่ยวกับความรู้สึกของสาธารณชน หลักฐานที่ยืนยันว่าผู้พิพากษาตัดสินคดีโดยเที่ยงธรรมตามกฎหมายหรือไม่ สามารถพิสูจน์ได้โดยนำหลักกฎหมายทั้งสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติมายืนยันว่าการตัดสินเป็นไปตามกฎหมายทุกประการ จะกล่าวหาว่าผู้พิพากษาไม่ให้ความเป็นธรรมได้อย่างไร

แต่การตัดสินข้อพิพาทในเชิงกฎหมายมหาชนที่มีข้อขัดข้องทางการเมืองสองข้างเป็นคู่ความในคดีนั้น เป็นเรื่องยากที่จะยืนยันได้ว่าผู้พิพากษานั้นตัดสินไปตามหลักนิติธรรม ไม่ได้อคติเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ยิ่งเป็นการตัดสินที่ต้องอาศัยการตีความซึ่งไม่มีกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติกำหนดกรอบไว้โดยชัดแจ้งแล้ว ยิ่งเป็นการยากมากที่จะทำให้ผู้แพ้คดียอมรับได้ว่าผู้พิพากษาได้ตัดสินคดีไปอย่างเที่ยงธรรม เมื่ออารมณ์และความรู้สึกของฝ่ายแพ้คดีเกิดขึ้นซ้ำกันหลายครั้ง ความไม่พอใจในข้อขัดแย้งฝ่ายตรงข้ามก็จะค่อย ๆ ลุกขึ้นมาเป็นความไม่พอใจต่อตัวผู้ตัดสินคดี ครั้งหนึ่งที่เคยเครพยำเกรงผู้พิพากษา ก็จะกลายมาเป็นกระด้างกระเดื่อง ดูแคลน ไม่ให้ความนับถือเหมือนอย่างที่เคย เหตุการณ์เช่นนี้ไม่เคยเกิดขึ้นในอดีตของวงการตุลาการมาก่อน

ความรู้สึกที่ดูหมิ่นดูแคลนผู้พิพากษาดังที่กล่าวมานั้นไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญหรือศาลปกครองที่พิจารณาคดีในเชิงกฎหมายมหาชนเท่านั้น แม้แต่ผู้พิพากษาในศาลยุติธรรมก็ได้รับการดูถูกดูแคลนไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้พิพากษาศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ เพราะในศาลฎีกา แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองด้วย ก็ต้องพิจารณาคดีของนักการเมืองที่มีประชาชนเป็นฐานคะแนนเสียง หรือแผนกคดีเลือกตั้งก็ต้องพิจารณาคดีที่มีผลต่อสิทธิทางการเมืองของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง

นอกจากคดีที่เกี่ยวกับนักการเมืองและพรรคการเมืองโดยตรงในศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและแผนกคดีเลือกตั้งแล้ว ยังมีคดีอีกมากมายที่เป็นผลพวงของความขัดแย้งทางการเมืองที่ต้องพิจารณากันในศาลยุติธรรม เช่น คดีหมิ่นประมาท ฝ่ายหนึ่งกล่าวปราศรัยโจมตีอีกฝ่ายหนึ่ง คดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพที่ฝ่ายหนึ่งกล่าวหาว่าอีกฝ่ายหนึ่งกระทำผิดคดีวางเพลิงเผาทรัพย์ แม้กระทั่งคดีก่อการร้ายซึ่งไม่เคยมีปรากฏมาก่อนในประเทศไทยก็ต้องพิจารณาโดยศาลยุติธรรมทั้งสิ้น เมื่อเป็นเรื่องความขัดแย้งทางการเมืองที่มีการแบ่งขั้วกันอย่างชัดเจน สังคมที่ว่าคนแพ้ย่อมรู้สึกได้ว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมก็ย่อมมีปรากฏให้เห็นเป็นเรื่องธรรมดา ส่งเสริมให้รูปลักษณ์ของตุลาการวิวัฒน์ในสายตาของผู้แพ้คดีเด่นชัดยิ่งขึ้น

ธาตุแท้ของผู้พิพากษา

ในฐานะที่ผู้เขียนรับราชการตุลาการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 จนถึงปัจจุบันจนอายุย่างเข้า 61 ปี แล้ว ผู้พิพากษาก็คือบุคลชนธรรมดาที่มีสิทธิคิดเห็นทางการเมืองไปทางด้านใดด้านหนึ่งเหมือนอย่างบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป ถ้าสังคมแบ่งเป็นเหลืองแดง ผู้พิพากษาก็มีการแบ่งเป็นเหลืองแดงได้

เพราะห้ามไม่ได้ที่จะไม่ให้ผู้พิพากษาเลือกข้าง ในเมื่อไม่มีพื้นที่ให้คนที่คิดเห็นเป็นกลาง ได้มีที่ยืน แต่สาระสำคัญอยู่ที่ว่าผู้พิพากษาต้องสวมหมวกแห่งความเป็นกลางทุกครั้งที่จะพิจารณาพิพากษาคดี ต่างจากคนทั่วไปที่ไม่มีหน้าที่เช่นนั้น ดังนั้นปัญหาจึงอยู่ที่ว่า ในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองนั้น ผู้พิพากษาสามารถสลัดความคิดเห็นส่วนตัวออกจากข้อเท็จจริงในคดีได้หรือไม่ ถ้าทำได้ ก็ไม่ต้องแสร้งว่าฝ่ายแพ็คดีจะมองคนไปลักษณะเช่นใด แต่ถ้าทำไม่ได้แล้วยังขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีนั้นไปโดยอคติ ก็ต้องยอมรับคำวิจารณ์ว่าคนไม่ใช่ผู้พิพากษาที่ดี ที่ให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความในคดีตามอุดมคติที่ควรจะเป็น ตัวเองมีอคติหรือไม่ ผู้พิพากษานั้นเท่านั้นที่จะรู้ดี หากไม่รู้และคิดว่าตัวเองให้ความยุติธรรมดีแล้ว ก็ควรพิจารณาเสียงวิจารณ์ที่ดังอื้ออึงด้วยว่า เหตุใดคนเขาถึงวิจารณ์กันมาก เสียงวิจารณ์ดังกล่าวก็เหมือนกระจกเงาที่จะส่องให้เห็นหลักนิติธรรมในตัวผู้พิพากษาว่ามีมากน้อยเพียงใด อย่ามัวหลงคิดว่าตนมีหลักนิติธรรมสมบูรณ์เต็มเปี่ยม แต่พอส่องกระจกแล้ว กลับมองไม่เห็นเลยแม้แต่น้อยก็ได้ ความยุติธรรมต้องเป็นความยุติธรรมที่เกิดแก่ทั้งสองฝ่ายฉันใด หลักนิติธรรมที่ผู้พิพากษาจะประกาศให้แก่คู่ความก็ต้องเป็นหลักที่สามารถรับรู้ได้ด้วยกันทั้งสองฝ่ายฉันนั้น ไม่ใช่ผู้พิพากษาฝ่ายเดียวที่คิดว่าตนได้ให้ความยุติธรรมเต็มที่แล้ว ในขณะที่ประชาชนซึ่งเป็นคู่ความ ไม่ได้รู้สึกเช่นนั้นเลย

ข้อเสนอแนะในการหลีกเลี่ยงคำวิจารณ์

1. อุเบกขา

อุเบกขาคือการวางเฉย เพื่อป้องกันความรู้สึกเลือกข้างเมื่อต้องพิจารณาพิพากษาคดี ผู้พิพากษาควรตระหนักหลักธรรมข้ออุเบกขาให้มาก ต้องทำความรู้สึกให้ได้ว่าทุกอย่างเกิดแต่เหตุ ผลที่ปรากฏให้ผู้พิพากษาต้องตัดสินเป็นคดีนั้นย่อมมีที่มาคือ มีเหตุทำให้เกิดผลเช่นนั้น ไม่มีผลใดเกิดขึ้นโดยไม่มีเหตุ ดังนั้นจึงควรคิดว่าคดีที่ผู้พิพากษาต้องตัดสิน เป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ เหตุต้องมีจึงได้เกิดผลเป็นคดีขึ้น เมื่อผู้พิพากษาวางจิตหรืออารมณ์ได้เช่นนี้ ความรู้สึกเลือกข้างที่ผู้พิพากษาก็มีเหมือนคนทั่วไปจะได้น้อยลงเมื่อต้องมาทำหน้าที่พิจารณาคดี

หลัก “ทางสายกลาง” ของพุทธศาสนากับหลักความเป็นกลางของการพิจารณาพิพากษาคดี หรือหลักความเป็นธรรมของวิชานิติศาสตร์ไม่ได้มีอะไรแตกต่างกันเลย ต้องถือว่าเป็น โศกคติของนักนิติศาสตร์ที่เกิดเป็นชาวพุทธ เพราะเกิดมากมีหลักธรรมที่เป็นปรัชญาของนิติศาสตร์เป็นเครื่องชี้แนะ

ชีวิตอยู่แล้ว ถ้าได้ยึดถือทางสายกลางเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตแล้ว ก็ไม่ยากลำบากที่จะเป็นนักกฎหมายที่ดี เมื่อเป็นนักกฎหมายที่ดี ก็ต้องแน่นอนว่าย่อมเป็นผู้พิพากษาที่ดี

2. คิดถึงข้อเท็จจริงในคดี มิใช่คู่คดี

ปัจจัยอย่างหนึ่งที่อาจกระทบถึงความเป็นกลางของผู้พิพากษา คือ ชื่อคู่ความ ถ้าคู่ความเป็นผู้มีชื่อเสียง เป็นนักการเมือง หรือเกี่ยวพันเป็นญาติพี่น้องกับตัวผู้พิพากษาเอง ผู้พิพากษาที่อาจมีอคติโอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งได้ ในสถานการณ์แบ่งขั้วเช่นปัจจุบัน หากชื่อคู่ความสามารถบ่งบอกถึงความเป็น “เหลือง” หรือ “แดง” ได้ ผู้พิพากษาที่มีความคิดไปในทางเดียวกับคู่ความนั้นย่อมอดไม่ได้ที่จะมีความลำเอียงอยู่ลึก ๆ ในใจ วิธีที่จะช่วยไม่ให้เกิดความลำเอียงอย่างได้ผลน่าจะอยู่ที่ต้องไม่ไปสนใจชื่อคู่ความ โดยให้ความสนใจเฉพาะข้อเท็จจริงในคดีเท่านั้น

ขอให้นึกถึงตอนที่เรียนกฎหมายโดยเฉพาะชั้นสอบเนติบัณฑิต หรือสอบเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา ทุกคนผ่านการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาอย่างโซกโชนกันทั้งนั้น เวลาอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาไม่มีใครนึกถึงคู่ความเลยว่าคู่ความเป็นใคร มีความสำคัญมากน้อยหรือเป็นที่รู้จักในวงสังคมเพียงใด หรือเป็นญาติพี่น้องกับผู้ใดหรือไม่ สิ่งที่ต้องการรู้มีอย่างเดียวคือข้อเท็จจริงได้ความว่าอย่างไร เพื่อนำข้อเท็จจริงที่ได้ไปปรับกับหลักกฎหมาย แล้วชี้ถูกชี้ผิดต่อไปว่าจำเลยกระทำผิดหรือไม่ หากผิดผิดฐานอะไร ถ้าเป็นคดีแพ่งก็ชี้ว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูก ฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิด และถูกผิดด้วยหลักกฎหมายอะไร อันเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงในคดีโดยปราศจากอคติใด ๆ ทั้งสิ้น การพิเคราะห์ข้อกฎหมายจากข้อเท็จจริงที่ได้ก็เป็นไปโดยสุจริต

การพิจารณาคดีในสถานการณ์ปัจจุบันจึงควรยึดหลักการอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาแบบตอนที่เรียนเนติบัณฑิตหรือคู่มือสอบผู้ช่วยผู้พิพากษาเป็นแบบอย่าง คือ สนใจแต่เฉพาะข้อเท็จจริงในคดีเท่านั้น อย่าไปสนใจว่าคู่ความเป็นใครข้อเท็จจริงได้ความอย่างไรก็ตัดสินกันไปตามนั้น ความรู้สึกที่จะโอนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่งจะได้น้อยลง

ความรู้สึกของสังคมที่มองว่าไม่ได้รับความเป็นธรรมในปัจจุบันไม่ได้มีเฉพาะคำตัดสินเท่านั้น การให้ประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยระหว่างพิจารณาก็เป็นขั้นตอนหนึ่งที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก ฝ่ายนี้ได้ประกันตัว ฝ่ายนั้นไม่ค่อยจะได้ประกัน ซึ่งการให้ประกันตัวหรือไม่เป็นเรื่องดุลพินิจของศาล โดยแท้ และตัวดุลพินิจโดยแท้เองที่ล่อแหลมต่อการวิพากษ์วิจารณ์ว่าผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจอย่างเป็นธรรมหรือไม่

ความจริงแล้ว แม้จะเป็นเรื่องดุลพินิจ แต่กฎหมายก็วางหลักเกณฑ์ให้ผู้พิพากษาได้ใช้ดุลพินิจไว้ โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 180/1 ว่า “การสั่งปล่อยชั่วคราว จะกระทำได้อีกเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งต่อไปนี้

- (1) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะหลบหนี
- (2) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน
- (3) ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น
- (4) ผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ

(5) การปล่อยชั่วคราวจะเป็นอุปสรรคหรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อการสอบสวนของเจ้าพนักงาน หรือการดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผลและต้องแจ้งเหตุผลดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว”

จากถ้อยคำของมาตรา 108/1 ดังกล่าวจะเห็นว่าเหตุที่จะไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับข้อหาที่ถูกฟ้อง หรือฐานะของจำเลยว่าเป็น “เหลือ” หรือเป็น “แดง” แต่อย่างไรเลย หากไม่มีเหตุตาม (1) ถึง (5) ของมาตรา 108/1 แล้ว โดยหลักเกณฑ์ศาลก็ต้องอนุญาตให้มีการประกันตัว แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในปัจจุบันคงปฏิเสธคำวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมได้ยากว่า การให้ประกันในคดีที่เกี่ยวกับการเมือง ศาลได้ยึดหลักการอนุญาตให้ประกันตามตัวบทกฎหมาย มาตรา 108/1 อย่างเคร่งครัดทุกประการ

โดยทางปฏิบัติหากศาลเห็นว่าไม่ควรจะให้ประกัน ก็มักจะเขียนคำสั่งให้เข้าเหตุใดเหตุหนึ่งตามมาตรา 108/1 โดยเฉพาะ (1) ว่า จำเลยจะหลบหนี ทั้งที่ในบางคดีโดยฐานะหรือพฤติการณ์แห่งคดีแล้วคงยากที่จำเลยจะหลบหนีได้ เสียงครหาจึงมีให้ได้ยินอยู่เนือง ๆ ว่า ผู้พิพากษาไม่ให้ความสำคัญเป็นธรรมเท่าที่ควร ทั้งนี้เพราะผู้พิพากษาไม่ได้ยึดหลักจากตัวบทอย่างเคร่งครัดนั่นเอง หากยึดถือหลักตามตัวบทอย่างเคร่งครัดโดยไม่คำนึงว่าจำเลยจะเป็นฝ่ายใด หรือคดีนั้นจะเป็นคดีการเมืองหรือไม่แล้ว เสียงตำหนิตเดียวน่าผู้พิพากษาสั่งคดีถ้าเอียงก็จะไม่เกิดขึ้น

3. ควรถือหลักว่าการกระทำผิดคล้ายกันย่อมต้องได้รับโทษใกล้เคียงกัน

หลักในข้อนี้ไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมาย แต่เป็นหลักปฏิบัติงานในคดีอาญาของผู้พิพากษาโดยทั่วไป ซึ่งมาจากแนวความคิดที่ว่า “การกระทำผิดที่เหมือนกันย่อมได้รับโทษเหมือนกัน” คือดูจากพฤติการณ์แห่งการกระทำ มิใช่ดูจากฐานะจำเลยว่ายู่ฝ่ายใด หรือจำเลยเป็นใคร ดังนั้นในคดีที่เกิดขึ้นเป็นประจำ เช่น คดีครอบครองยาเสพติดให้โทษ หรือคดีตามพระราชบัญญัติการพนัน ศาลจึงมักจัดทำบัญชีมาตรฐานการลงโทษไว้ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่จำเลยที่กระทำผิดคล้าย ๆ กัน ทุกคนว่า คนที่ทำความผิดคล้ายกันต้องได้รับโทษใกล้เคียงกัน

หากเป็นคดีที่ไม่ได้เกิดขึ้นเป็นประจำซึ่งโดยทั่วไปศาลจะไม่ได้จัดทำบัญชีมาตรฐานการลงโทษไว้ ก็ต้องอาศัยคำพิพากษาศาลฎีกา หรือคำพิพากษาของศาลชั้นที่เคยตัดสินไปก่อน (Precedent) เป็นหลัก การตัดสินหรือการใช้ดุลพินิจของศาลจะได้มีหลักอ้างอิง สามารถตอบสนองคดีว่ามีได้ตัดสินหรือใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ

4. ใช้หลักการคัดค้านผู้พิพากษา

หลักในเรื่องการคัดค้านผู้พิพากษามีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11 ถึง 14 กล่าวโดยสรุปคือ ผู้พิพากษาที่มีผลประโยชน์ได้เสียในคดี มีอำนาจถอนตัวจากการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ การที่ผู้พิพากษาค้นพบว่าหากตนพิจารณาพิพากษาคดีการเมืองคดีใดแล้ว คงไม่อาจวางตัวเป็นกลางเพราะตนมีความคิดทางการเมืองที่รุนแรงได้ ก็ควรจะถอนตัวออกจากกรณีพิพาทคดีนั้นเสีย โดยอาศัยหลักการคัดค้านผู้พิพากษาดังกล่าว จริงอยู่แม้การถอนตัวจากความรู้สึกว่าจะตนอาจไม่เป็นกลาง กรณีอาจไม่ตรงกับรูปเรื่องในตลับหนักและคงไม่เคยมีผู้พิพากษาค้นหาเคยขอเช่นนั้นมาก่อน แต่ก็เป็นหนทางสุดท้ายที่จะคงความยุติธรรมให้แก่สังคมได้เพราะหากยังคงขึ้นพิจารณาคดีนั้นต่อไปทั้งที่รู้ตนว่าไม่อาจรักษาความเป็นกลางได้แล้ว นอกจากจะทำให้สังคมตำหนิและเสื่อมเสียแก่องค์กรโดยรวมแล้ว ยังเป็นบาปติดตัวไปกับผู้พิพากษาค้นค้านด้วย

5. กำหนดเขตอำนาจศาลให้ชัดเจน

เขตอำนาจศาล คือ ขอบเขตในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล แต่ละศาลมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีได้บ้าง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งใดบ้างที่มีสิทธิจะนำขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ในกรณีศาลยุติธรรมหรือศาลทหารเรื่องเขตอำนาจศาลคงไม่มีปัญหา เพราะมีกฎหมายวิธีพิจารณาความกำหนดไว้ชัดเจนและมีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยไว้แล้วเป็นบรรทัด

ฐานในเรื่องเขตอำนาจฟ้องแล้วมากมาย แต่สำหรับศาลที่เพิ่งก่อตั้งขึ้นใหม่ เช่น ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง บางครั้งปัญหาเรื่องเขตอำนาจศาลว่าศาลดังกล่าวมีอำนาจหรือควรจะได้รับคดีใดคดีหนึ่งไว้พิจารณาหรือไม่ก็เป็นปัญหาสำคัญที่นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ของสังคมว่าไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม เห็นได้ชัดเช่นการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญว่าควรจะได้รับคำร้องที่อ้างว่าการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญไว้พิจารณาหรือไม่ เพียงการรับหรือไม่รับคำร้องก็เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์แล้ว ปัญหาที่น่าจะเป็นเพราะไม่มีกฎหมายวิธีสบัญญัติกำหนดเขตอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญไว้อย่างชัดเจนมากกว่า หากมีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจนและศาลพิจารณาไปตามตัวบทกฎหมายอย่างเคร่งครัด ปัญหาการวิพากษ์วิจารณ์ว่าศาลรัฐธรรมนูญเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก็จะไม่เกิด

บทสรุป

คงต้องยอมรับว่าสังคมไทย ณ วันนี้แบ่งขั้วความคิดทางการเมืองเป็นสองขั้วอย่างเห็นได้ชัด ประเทศที่มีสองพรรคการเมืองใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา มีการแบ่งขั้วเป็นฝ่าย Republican กับ Democrat เป็นเรื่องธรรมดา แต่เมื่อเลือกตั้งเสร็จแล้วทุกอย่างก็เงียบ รอเลือกตั้งใหม่อีกสี่ปีข้างหน้า แต่ประเทศไทยหลังเลือกตั้งแล้วกลับไม่จบและไม่อยากจะรอให้ถึงสี่ปีข้างหน้า จึงเกิดขัดแย้งกันระหว่างผู้ที่ได้รับเลือกตั้งกับผู้ที่ไม่อยากรอให้ถึงสี่ปีข้างหน้า ขัดแย้งกันมากขึ้น ในที่สุดก็เกิดการใช้กำลัง ผู้มีกำลังและอาวุธมีจำนวนน้อยกว่า ผู้ไม่มีกำลังและไม่มีอาวุธมีจำนวนมากกว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อปัญหาขัดแย้งลุกลามไปจนถึงการฟ้องร้องคดี ผู้พิพากษาก็ต้องทำหน้าที่ชี้ถูกชี้ผิด ปัญหาในเชิงกฎหมายมหาชน ตุลาการศาลปกครองและตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้รับผิดชอบ ปัญหาด้านเอกชนหรือปัญหาเกี่ยวกับการกระทำผิดทางอาญาศาลยุติธรรมรับผิดชอบ คำพิพากษาคือกระจกเงาส่องให้เห็นถึงกรรมหรือหลักนิติธรรม แต่ผู้พิพากษาคือปुरुชนธรรมดา เมื่อไม่ได้ทำหน้าที่ที่มีความเห็นทางการเมืองเหมือนกับประชาชนทั่วไป พอทำหน้าที่จึงอดมีเสียงวิจารณ์ไม่ได้ว่าตัดสินคดีเข้าข้างอีกฝ่ายที่ตนมีความเห็นดีด้วย ปัญหาของประเทศไทยในปัจจุบันคงอธิบายได้ง่าย ๆ เพียงเท่านี้ เมื่อรู้สภาพปัญหาแล้วก็ค่อย ๆ แก้กันไป โดยเอาสภาพปัญหาที่แท้จริงเป็นตัวตั้ง อย่าเอาอิทธิพลและผลประโยชน์ของตนหรือของกลุ่มมาเกี่ยวข้อง วันหนึ่งขั้วสองขั้วก็คงไหลมาบรรจบเป็นเนื้อเดียวกัน